

**Орієнтування на
місцевості. Компас.
Я і Україна.
Природознавство
4 клас**

вчитель початкових класів
Полтавської гімназії №21
Єрмоленко Н.П.

Полтава – 2012

План-конспект уроку з предмету Я і Україна. Природознавство.

Тема. Орієнтування на місцевості. Компас.

Мета. Сформувати уявлення про орієнтування на місцевості за місцевими ознаками та вміння орієнтуватися за ними. Сформувати поняття про компас. Ознайомити з історією використання компаса. Сформувати вміння користуватися компасом для визначення сторін горизонту. Розвивати просторові уявлення. Виховувати інтерес до предмету.

Обладнання: робочі зошити, компаси, презентація, мультимедійна дошка.

Хід уроку:

I. Організація класу до уроку

II. Перевірка домашнього завдання

2.1. Хвилинка календаря

- Який сьогодні день? Число?
- Яка температура повітря?
- Який стан неба?
- Чи є сьогодні вітер, які інші явища?
- Що вплинуло на зміни в природі?

Отже, який ми можемо зробити висновок?

2.2. Гра «Ніч і день» – «Ніч» діти закривають очі і слухають запитання, «день» - відкривають очі та відповідають).

Ніч. Чим вище піднімається вгору, тим

- 1) більше розширюється горизонт;
- 2) вужчим стає горизонт.

День. (відповідь учнів)

Ніч. Лінію горизонту добре видно там,

- 1) де не ростуть дерева, немає високих будинків;
- 2) де ростуть дерева, у містах.

День. (відповідь учнів)

Ніч. Сторона горизонту протилежна півночі –

- 1) захід;
- 2) південь.

День. (відповідь учнів)

Ніч. Проміжна сторона горизонту протилежна Пн.зх. –

- 1) Пд.сх.;
- 2) Пд.зх..

День. (відповідь учнів)

III. Актуалізація опорних знань

3.1. Фронтальне опитування

- Що називається горизонтом?

- Що називається лінією горизонту?
- За яких умов розширюється горизонт?
- Чи можна довести, що лінія горизонту – це уявна лінія? Обґрунтуйте свою думку.

- Накресли коло (на дошці). Познач на ньому основні й проміжні сторони горизонту (1 учень біля дошки).

- Що означає орієнтуватися на місцевості?

3.2. Індивідуальне опитування

- Як визначити сторони горизонту за Сонцем? (розповісти і показати).
- Які предмети знаходяться від вас у напрямі на Пн., Пд., Сх., Зх.?

3.3. Географічний диктант:

3 клітинки на північ, 1 клітинка на південний схід, 1 клітинка на схід, 1 клітинка на північний схід, 3 клітинки на південь, 1 клітинка на південний захід, 4 клітинки на схід, 3 клітинки на північ, 1 клітинка на схід, 4 клітинки на південь, 1 клітинка на південний захід, 3 клітинки на південь, 2 клітинки на захід, 1 клітинка на північ, 1 клітинка на схід, 2 клітинки на північ, 2 клітинки на захід, 3 клітинки на південь, 2 клітинки на захід, 1 клітинка на північ, 1 клітинка на схід, 2 клітинки на північ, 1 клітинка на північний захід, 1 клітинка на північ, 1 клітинка на північний захід.

IV. Постановка мети і завдань уроку. Загальна мотивація

4.1. Розповідь учителя

У Івасика і Марійки тато лісник. Хатинка лісника знаходиться поблизу лісового озерця. Мама приготувала обід і попросила дітей віднести його татові. Вона наказала йти ліською стежиною і не звертати з неї, оскільки ліс густий і темний. Івасик запитав, в якому напрямку розташовані лісьове озеро і хатинка. Мама відповіла, що у південному від їхнього двору. Діти зібралися і весело пішли до лісу. Зайшовши до нього, Марійка помітила великого білого гриба. Вона показала свою знахідку братикові, і вони, бігаючи від дерева до дерева, почали шукати гриби й непомітно звернули зі стежки. Через деякий час діти озирнулися – ліс став густішим, а стежка зникла. Сонце заховалося за хмари, і в гілках зашумів вітерець. Марійка заплакала, а Івасик почав думати, як вибратися з гущавини і донести обід татові. Він згадав, що хатка лісника знаходиться у південному напрямку.

Питання до учнів:

1. А як же визначити де південь?
2. На яку місцевість потрапили діти?
3. Чи можна визначити в лісі сторони горизонту за Сонцем?
4. Чому?
5. Що ж порадити Івасикові та Марійці?

Допомогти їм зможе той, хто добре працюватиме на уроці, тема якого «Орієнтування на місцевості за місцевими ознаками. Компас».

Саме на цьому уроці можна дізнатися про те, як визначити сторони горизонту за допомогою дерев, трав'янистих рослин, деяких тварин, а також

ознайомитися з дуже цікавим приладом – компасом. Він допоможе орієнтуватися у будь-якій місцевості і в будь-який час доби.

V. Сприймання та усвідомлення нового матеріалу

5.1. Орієнтуватися на місцевості означає вміти визначати сторони горизонту, тобто дізнаватися, в який бік від нас північ, південь, захід, схід. Але орієнтуватися на місцевості можна не тільки за Сонцем, а й за іншими природними ознаками.

Розгляд ілюстрацій:

- Гриби ростуть в основному з північної сторони дерев, пеньків, кущів. Із західної і східної сторін їх менше, а на південній стороні, особливо в посушливу погоду, вони зустрічаються дуже рідко.

- Мурашники в лісі розміщуються з південної сторони дерев. Південна сторона мурашника більш похила, а північна - крута.

- На поодиноких деревах, що ростуть на галявинах, гілки і листя густіші й довші з південної сторони.

- Трава густіша і вища з південної сторони дерев, пнів, кущів; улітку вона швидше жовтіє й вигорає на південних схилах.

- Мохи й лишайники на корі дерев, скелях, великих каменях, старих дерев'яних будинках в основному з північного боку.

- Річні кільця на пеньках спиляних недавно дерев, які росли на відкритих місцях, ширші з південної сторони.

5.2. Бесіда:

- За якими ознаками, крім Сонця, можна визначити сторони горизонту?

- Що ви порадите Марійці та Івасикові?

- Як їм знайти лісову хатинку, в якій на них чекає тато?

5.3. Продовжить розповідь.

Діти, уявіть, що ви вирушили на кораблі в далеку морську подорож. Корабель потрапив у дуже густий туман і збився з потрібного напрямку.

- Як вивести його на заданий курс?

- Чи можна це зробити за допомогою тих способів орієнтування, які вже відомі? Чому?

В таких випадках використовується прилад, за допомогою якого точно визначаються сторони горизонту.

Під склом знаходжусь я,

На північ і на південь дивлюсь.

Якщо зі мною підеш –

Назад дорогу легко знайдеш.

(компас)

- Що це?

- Чому ви так думаєте?

5.3. Інформаційне повідомлення «Що таке компас» (вчитель роздає компаси)?

Розгляньте компас. Компас має корпус. Всередині корпуса міститься намагнічена стрілка. Спеціальною пружиною, яка називається аретир, вона

притискується до скла. Всередині компаса міститься також лімб з поділками, на якому літерами позначено сторони горизонту. Компас – один із стародавніх винаходів людства і використовувався людьми при орієнтуванні вже дуже давно. А як же користуватися цим приладом? Як за його допомогою можна визначити сторони горизонту? Для того, щоб працювати з компасом його треба зорієнтувати:

1. спочатку покладемо компас на горизонтальну поверхню або на долоню, щоб стрілка не торкалася дна корпусу

2. після цього підтягнемо пружину (аретир) для того, щоб звільнити стрілку

3. далі повернемо компас, щоб зафарбований кінець стрілки опинився перед позначкою Пн.(північ), а гострий – Пд.(південь)

Контрольні запитання:

- Який напрямок показує зафарбований кінець стрілки (гострий кінець)?
- Як користуватися компасом?

Продовжить речення: Спочатку... Після цього..., для того щоб... Далі... .

VI. Застосування засвоєних знань, умінь і навичок

6.1. Запитання для учнів:

- На яку сторону горизонту виходять вікна нашого класу?
- З якої сторони горизонту знаходяться центральний вхід до нашої школи?

6.2. Гра.

Кожному ряду пропонується завдання (на картці): відшукати важливий пакет за такими даними (для різних рядів різними). Умовою гри є швидкість виконання завдання. Завдання в пакетах:

• За допомогою компаса визначте, в якому напрямку від школи знаходиться :

- Автовокзал?
- Мікрорайон Левада?
- Педуніверситет?
- Дитячий садок?
- Хутова фабрика?
- Ж/д вокзал?

VII. Систематизація, узагальнення засвоєних знань, умінь і навичок

7.1. Назвіть основні (проміжні) сторони горизонту.

- За допомогою яких місцевих ознак визначаються сторони горизонту?
- Який прилад призначений для визначення сторін горизонту?
- Отже, як можна визначити основні і проміжні сторони горизонту на місцевості?

Зробимо висновок: основні і проміжні сторони горизонту можна визначити за Сонцем, за місцевими ознаками, а найточніше – за компасом.

7.2. Робота з зошитом.

- Що означає орієнтуватися на місцевості? (відповіді дітей).
- Так, записуємо.
- Хто пригадає, яку будову має компас?

7.3. Тест (відповіді: так або ні)

1. Орієнтуватися на місцевості – це вміти визначати основні сторони горизонту.
2. На географічному майданчику спостерігають за довжиною тіні від гномона.
3. Тінь опівдні показує напрям на північ.
4. Сонце опівдні показує південь.
5. Орієнтування за компасом ненадійне.
6. Не можна орієнтуватися лише за однією місцевою ознакою.
7. Синя стрілка компаса показує південь.
8. При визначенні сторін горизонту компас тримають у горизонтальному положенні.
9. З північного боку дерев – більше вологи, тому там частіше можна знайти гриби.
10. На північних схилах горбів сніг розтає швидше.

VIII. Підсумок уроку

- Про які способи орієнтування на місцевості ви знали до сьогоднішнього уроку?
- Про які дізналися на уроці?
- Яку тему потрібно було засвоїти, щоб про них дізналися?
- (Оцінювання учнів)

IX. Домашнє завдання

Прочитайте статті у підручнику «Орієнтування на місцевості» і «Компас». Знайдіть у них відповіді на запитання після тексту. Побудуйте відповіді на запитання своїми словами.

Література

1. Байбара Т. М. Я і Україна: Підручник для 4 кл. / Т. М. Байбара, Н. М. Бібік. — К. : Форум, 2004. — 176 с.
2. Бутрім В. Л. Курс «Я і Україна»: цікава дидактика / Бутрім В. Л. – Х. : Вид. гр. «Основа», 2004. – 112 с.
3. Дидактична мозаїка: цікаве довкілля / Уклад. Л. М. Римар, Ю. Є. Бардакова.— Х. : Вид. гр. «Основа», 2005. – 128 с.
4. Лопатина А. 600 творческих игр для больших и маленьких / Лопатина А., Скребкова М. – М. : Амрита-Русь.
5. Наумчук В. І. Завдання з природознавства. 2–4 класи / Наумчук В. І. – Тернопіль : СМТ Астон, 2003.

6. Пометун О., Пироженко Л. Інтерактивні технології навчання. Теорія, практика, досвід: Методичний посібник / Пометун О., Пироженко Л. – К. : АПН, 2004.
7. Програми для середньої загальноосвітньої школи. 1–4 класи. – К. : Початкова школа, 2006. – 432 с.
8. Географія: [Для мол. та серед.шк.віку]: Пер. з нім./Оформ. Сер. І. Сальникової; Іл. Х. Г. Шелленбургера і А. Штубнер. – К. : Школа, 2003. – 40с. : іл. – (Усе про все).

Додаток

Географічний диктант №1

- 2 клітинки на північ
- 3 клітинки на схід
- 3 клітинки на південь
- 1 клітинка на пд..захід
- 1 клітинка на схід
- 5 клітинок на південь
- 3 клітинки на захід
- 2 клітинки на північ

Географічний диктант №2

- 3 клітинки на пд..схід
- 2 клітинки на захід
- 3 клітинки на пд..схід
- 2 клітинки на захід
- 3 клітинки на пд..схід
- 4 клітинки на захід
- 2 клітинки на південь
- 2 клітинки на захід
- 2 клітинки на північ
- 4 клітинки на захід
- 3 клітинки на пн..схід
- 2 клітинки на захід
- 3 клітинки на пн..схід
- 2 клітинки на захід
- 3 клітинки на пн..схід